

Tal och språk förskolebarn - Logopediska riktlinjer

Bakgrund

Barn utvecklar sitt språk i olika takt, men de flesta barn följer en förväntad utvecklingskurva. Vissa barn har dock svårt att utveckla sitt språk på det sätt, eller i den takt, som förväntas. Det kan handla om att det lilla barnet har svårt att följa enkla instruktioner och att komma igång att prata. För något äldre barn kan det innebära att barnet talar i ofullständiga meningar eller med en annorlunda grammatik. Barnet kan ha litet ordförråd eller svårt att komma på orden. Ibland använder barnet ord eller meningar där de inte riktigt passar in. Samtal med barnet blir osammanhängande och missförstånd förekommer ofta. Om uttalet låter annorlunda kallas det talsvårigheter. Vissa ljud kan saknas eller byts ut mot andra. En del barn har dessutom svårt att röra tunga och läppar, så kallade "oralmotoriska" svårigheter.

Det finns inte alltid en tydlig gräns mellan tal- och språksvårigheter. Båda kan förekomma samtidigt.

Om barnet har stora svårigheter med språkutveckling kan det handla om en utvecklingsrelaterad språkstörning (Developmental Language Disorder, förkortat DLD). Detta är ett samlingsbegrepp och förekommer hos 5-8 % av alla barn i förskoleåldern (1, 2). Om barnet är flerspråkigt påverkar en språkstörning alltid barnets samtliga språk i någon grad. Ibland förekommer språkliga svårigheter som del i andra utvecklingsrelaterade svårigheter t.ex. koncentrations-/uppmärksamhetsproblematik, samspelssvårigheter och kognitiva svårigheter. Orsaken till tal- och språkstörning är inte helt klarlagd. Mycket talar för att genetiska faktorer samverkar med andra riskfaktorer och kan påverka språkutvecklingen.

Indikationer för utredning

Remiss skickas i första hand från Barnhälsovården, där språkutvecklingen följs regelbundet med sceningsmaterial/test vid olika åldrar. Barnhälsovårdens personal har särskilda kriterier för när remiss ska skickas till logoped, beroende på barnets ålder.

Utredning

Logopeden bedömer med hjälp av observationer och test barnets tal och språk utifrån frågeställningen från remittenten.

Indikationer för behandlingsåtgärder

- Barnet har ett avvikande språkljudssystem som inte följer den typiska utvecklingen.
- Barnet har oralmotoriska svårigheter.
- Det är svårt för utomstående att förstå vad barnet säger.
- Barnet har svårt att formulera meningar eller har ett litet ordförråd.

- Barnet har nedsatt språkförståelse.

Behandlingsåtgärder

På basis av sin bedömning, och bakgrundsinformation från föräldrarna, ger logopeden information och råd om språklig stimulans och förhållningssätt. Ofta blir hemträning aktuellt – ibland i kombination med behandling hos logoped individuellt eller i grupp. Barn som har en språkstörning behöver kontinuerlig språklig stimulans i vardagen. Logopeden samarbetar därför ofta med förskolans personal.

De barn som inte kan göra sig förstådda kan behöva alternativa kommunikationssätt – till exempel bilder eller tecken som stöd till talet.

Vid oralmotoriska svårigheter ges sensorisk och motorisk behandling i form av träning av munmotorik genom att medvetandegöra munnens olika delar.

Referenser

1. Hartelius, L. Nettelbladt, U. Hammarberg, B. Logopedi. Studentlitteratur 2008; s. 127.
2. Språkstörning/DLD | Gillbergcentrum, Göteborgs universitet (gu.se)